

Ο Θάνατος του Παύλου Μελά

Γράφει ο Αντγος ε.α. Ιωάννης Κρασσάς

«Αναλαμβάνω αυτόν τὸν ἀγῶνα μὲ ὅλην μου τὴν ψυχὴν καὶ μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ τὸν ἀναλάβω». Παῦλος Μελάς.

Τις νυκτερινές ώρες της 13^{ης} Οκτωβρίου του 1904(παλ. ημ.), ο Ανθυπολοχαγός Πυροβολικού Παύλος Μελάς, σε ηλικία 34 χρονών, άφησε την τελευταία του πνοή στη Στάτιστα (σημερινός Μελάς) της Μακεδονίας. Ο θάνατος του προήλθε από θανάσιμο τραυματισμό στην οσφυϊκή χώρα, συνεπεία πυροβολισμού, μετά από συμπλοκή με τουρκικό στρατιωτικό απόσπασμα. Τόσον ο Μελάς, όσο και η σύζυγός του Ναταλία (θυγατέρα του Στέφανου Δραγούμη^[1]), προέρχονταν από επιφανείς και εύπορες οικογένειες. Από το γάμο του ο Μελάς απέκτησε δύο τέκνα τον Μιχάλη(Μίκης) και την Ζωή(Ζέζα).

Η Βουλγαρική Πρόκληση

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα η Μακεδονία ήταν η τελευταία ευρωπαϊκή περιοχή υπό τουρκική κυριαρχία. Η εμπορική δραστηριότητα και η

πνευματική υπεροχή των Ελλήνων, οι οποίοι αποτελούσαν την πλειονότητα των κατοίκων της, διαφύλασσαν την ελληνικότητα της. Οι Τούρκοι, για να περιορίσουν την ελληνική επιρροή, επέτρεψαν στους Βουλγάρους το 1870 να αποκτήσουν αυτόνομη εκκλησία, την Εξαρχία. Το 1878 δημιουργήθηκε το βουλγαρικό κράτος. Η Βουλγαρία το 1885 εκμεταλλευόμενη τις αντιζηλίες των μεγάλων δυνάμεων, προσάρτησε την αυτόνομη περιοχή της Ανατολικής Ρωμυλίας, στην οποία κατοικούσαν πολλοί Έλληνες. Οι Βούλγαροι, προκειμένου να υποτάξουν την Μακεδονία, μετά την αναμενόμενη διάλυση της ευρωπαϊκής Τουρκίας, προσπάθησαν να προσηλυτίσουν τον χριστιανικό πληθυσμό της Μακεδονίας. Πέραν των θρησκευτικών και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, το βουλγαρικό κομιτάτο άσκησε πρωτοφανή βία στον πληθυσμό, με σκοπό την κατάπνιξη του ελληνικού φρονήματος.

Ο Παύλος Μελάς με τα παιδιά του.

Η Ελληνική Απάντηση

Η Ελλάς μουδιασμένη από την ήττα του Ελληνοτουρκικού Πολέμου του 1897[2] άρχισε να ενεργοποιείται για την διάσωση της Μακεδονίας το 1903. Επάνδρωσε τα Προξενεία με δραστήρια και ενθουσιώδη πρόσωπα (ο Λάμπρος Κορομηλάς στην Θεσσαλονίκη, ο Ίωνας Δραγούμης στο Μοναστήρι) και απέστειλε αξιωματικούς για την οργάνωση και εξύψωση του ηθικού των ομοεθνών μας. Το 1904 αποφάσισε την ενίσχυση του αγώνα με ένοπλα τμήματα εθελοντών με επικεφαλής αξιωματικούς. Την 28^η Αυγ. 1904 (παλ.ημ.) ο Παύλος Μελάς ήταν από τους πρώτους που πέρασε τα σύνορα, ως καπετάνιος «Μίκης Ζέζας». Σύντομα το σώμα του έφθασε τους 70 άνδρες και η παρουσία

του στα χωριά της Δ. Μακεδονίας απέδωσε τα αναμενόμενα. Το ηθικό των κατοίκων ανέβηκε κατακόρυφα, ενώ πολλοί δήλωσαν την επιθυμία να πολεμήσουν, για να υπερασπιστούν την ελληνικότητα της Μακεδονίας. Την 12^η Οκτ. 1904, ο Παύλος Μελάς μ' ένα μέρος από το τμήμα του, μετά από μια δυνατή νεροποντή, βρήκαν φιλοξενία στο χωριό Στάτισσα. Την επομένη άνδρες του Παύλου Μελά συνεπλάκησαν με τουρκικό απόσπασμα, το οποίο εμφανίσθηκε στο χωριό ειδοποιημένο από τον Βούλγαρο κομιτατζή Μήτρο Βλάχο. Το ίδιο βράδυ ο Μελάς πυροβολήθηκε ευρισκόμενος στην αυλή του σπιτιού και μετά από μισή ώρα εξέπνευσε. Για τον θάνατο του έχουν διατυπωθεί διάφορες θεωρίες χωρίς όμως τεκμηρίωση. Το κεφάλι του ήρωος για να μην αναγνωρισθεί η ταυτότητα του Παύλου Μελά από τους Τούρκους, έκοψε ο πιστός του σύντροφος Ντίνας Στεργίου και το ενταφίασε μπροστά στην Ωραία Πύλη του ναού της Αγίας Παρασκευής στο Πισοδέρι. Ο Μητροπολίτης Καστοριάς Γερμανός Καραβαγέλλης έθαψε το ακέφαλο σώμα στο παρεκκλήσιο των Ταξιαρχών, πλησίον της Μητροπολιτικού μεγάρου Καστοριάς. Ο τάφος του Παύλου Μελά σήμερα βρίσκεται στην Καστοριά.

Ο τάφος του Παύλου Μελά.

Η Σημασία της Θυσίας του Παύλου Μελά

Ο Παύλος Μελάς ήταν ο πρώτος Έλληνας αξιωματικός ο οποίος πρόσφερε την ζωή του για τον ελληνισμό της Μακεδονίας. Ο θάνατός του συγκλόνησε το πανελλήνιο και έδωσε τεράστια δυναμική στον μακεδονικό αγώνα. Η θυσία του απετέλεσε το σύμβολο που χρειάζονται αυτού του είδους τα εγχειρήματα για να εμπνεύσουν τον λαό. Είχε επίσης ως αποτέλεσμα να γίνει αντιληπτό από την διεθνή κοινότητα ότι οι Έλληνες εκτός των συνόρων του μικρού βασιλείου, δεν ήταν μια χαμένη υπόθεση. Ο Μελάς παρότι γόνος πλούσιας και μεγάλης οικογενείας, προτίμησε τις δυσκολίες και τους κινδύνους του στρατιωτικού επαγγέλματος. Ο Παύλος Μελάς πέρασε στην χορεία των Ελλήνων ηρώων. Η αίσθηση του καθήκοντος προς την πατρίδα τον οδήγησε στην απόφαση να επιλέξει να πολεμήσει τους Βουλγάρους αντί να γυροφέρνει στα καφενεία των Αθηνών. Θεώρησε δε ως ύψιστη τιμή να προσφέρει την ζωή του για την απελευθέρωση των σκλαβωμένων αδελφών του. Δυστυχώς στις ημέρες μας θεωρούμε ήρωες τους νικητές των αθλητικών αγώνων και όσους εργάζονται ευσυνείδητα κερδίζοντας επάξια το μισθό που λαμβάνουν. Έχουμε ξεχάσει κάπου την ηρωική ελληνική ψυχή μας, η οποία σφυρηλατήθηκε εδώ και αιώνες, μέσα στα πονεμένα σπλάχνα της φυλής μας. Ο ηρωισμός αποτελεί την δύναμη που μπορεί να διασπάσει τον πυρήνα της ψυχής, για να απελευθερώσει την ηθική ενέργεια που απαιτείται ώστε να αισθανθούμε αποφασισμένοι για όλα. Θεωρώ βέβαιο ότι τότε ουδείς θα τολμήσει να σκεφτεί να έρθει είτε βράδυ είτε υπό το φως της ημέρας.

[1] Ο Στέφανος Δραγούμης (Αθήνα 1842-1923), διετέλεσε Πρωθυπουργός της Ελλάδος το 1910. Αποτέλεσε επίσης έναν από τους κύριους οργανωτές του Μακεδονικού Αγώνα μαζί με τον γιο του, Ίωνα Δραγούμη και τον γαμπρό του Παύλο Μελά.

[2] Αφορμή του πολέμου αποτέλεσε η κήρυξη της ενώσεως της Κρήτης με την Ελλάδα την 25^η Ιαν. 1897, από την προσωρινή κυβέρνηση της μεγαλονήσου. Η Ελλάδα απέστειλε ναυτικές και στρατιωτικές δυνάμεις στην Κρήτη, ενώ το ίδιο έπραξαν και η Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ρωσία και η Αυστρία. Οι ευρωπαϊκές δυνάμεις επέδωσαν διακοίνωση στην ελληνική κυβέρνηση, απαιτώντας την απόσυρση των ελληνικών δυνάμεων, με αντάλλαγμα την παροχή καθεστώτος αυτονομίας στην Κρήτη. Ο Έλληνας πρωθυπουργός Θεόδωρος Δηλιγιάννης υπό την πίεση της αντιπολιτεύσεως, της ισχυρής εθνικής εταιρείας και του ευρισκομένου σε πατριωτική έξαρση λαού απέρριψε την προσφορά. Η Ελλάς κήρυξε επιστράτευση, ενώ στρατεύματα και τμήματα άτακτων αποστάλθηκαν στα σύνορα με την Τουρκία στην Θεσσαλία και την Ήπειρο. Η κυβέρνηση ενήργησε σπασμωδικά και με πρωτοφανή επιπολαιότητα κήρυξε πόλεμο, παραβλέποντας τις πραγματικές συνθήκες και τα δεδομένα.

Ο τουρκικός στρατός εισέβαλε στο ελληνικό έδαφος την 5^η Απριλίου. Μετά από αντίσταση 5 ημερών, άρχισε η υποχώρηση και την 13^η Απριλίου κατελήφθη η Λάρισα. Ο στρατός μας στερείτο εκπαίδευσes, πειθαρχίας και μέσων, ενώ εφάρμοζε την τακτική των αγωνιστών του 1821. Ο ενθουσιασμός εντός των πρώτων η-μερών εξανεμίσθηκε ταχέως, ενώ ο υποχωρών στρατός μεταβλήθηκε σε συρφετό. Ο διάδοχος προσπάθησε ανεπιτυχώς να ανακόψει την προέλαση των Τούρκων στα Φάρσαλα και τον Δομοκό. Ολίγον πριν από την κατάληψη της Λαμίας, με την διαμεσολάβηση του Τσάρου της Ρωσίας Νικολάου Β΄ και της Βασιλίσσης του Ηνωμένου Βασιλείου Βικτωρίας, ο Σουλτάνος Αβδούλ Χαμήτ συμφώνησε στην υπογραφή ανακωχής. Η Βασίλισσα Όλγα ανιψιά του Τσάρου και η πριγκίπισσα Σοφία εγγονή της Βικτωρίας, συνέβαλαν ουσιαστικά στον τερματισμό του πολέμου, εκμεταλλευόμενες τους οικογενειακούς δεσμούς τους. Την 8^η Μαΐου 1897 στην περιοχή Ταράτσα Λαμίας, υπογράφηκε συμφωνία καταπαύσεως του πυρός μεταξύ του ελληνικού και του τουρκικού στρατού. Η συμφωνηθείσα ανακωχή σήμανε το τέλος ενός πολέμου ο οποίος ξέσπασε 30 ημέρες νωρίτερα και έμεινε στην ιστορία σαν το Μαύρο '97.